

רבי יהודה ובמחלוקתו עם חכמים, שאם היה מראה החתיכה כמראה של ארבע מיני דמים טמאים — דברי הכל טמאה!

שאפילו תנא קמא סובר שהחתיכה נחשבת לדם נדה, ומטמאה אותה כנדה הרואה דם.

אבל אם היה מראה החתיכה כמראה של שאר דמים טהורים — דברי הכל טהורה!

לא נחלקו רבי יהודה ותנא קמא אלא יט-א כשהפילה, ואינה יודעת מה הפילה לפי שאבדה אותה חתיכת בשר ואין אנו יודעים אם היה מראה כשל דם טהור או כשל דם טמא.

רבי יהודה סבר — זיל בתר המראה של רוב חתיכות הבשר שמפילה אשה. ומראהן של רוב חתיכות שמפילה האשה — של ארבע מיני דמים טמאים הויין! ולכן מטמאה רבי יהודה.

ואילו רבנן סברי: "זיל בתר רוב חתיכות" — לא אמרינן! (171) שלדעתם אין לרוב החתיכות מראה דם טמא.

ורבי יוחנן, באומרו שבאותם שלשה מקומות בלבד הלכו אחר הרוב, בא להשמיענו כי לרבי יהודה ההולך בחתיכות בשר של מפלת

אם יש עמה דם — טמאה המפלת משום ראיית דם נדה, ולא משום טומאת יולדת, לפי שכל אשה המפלת חתיכת בשר שאין לו צורת ולד אין זו לידה ואינה מיטמאת בטומאת לידה.

ואם לאו, שלא היה עמה דם, הרי היא טהורה לגמרי.

רבי יהודה אומר: בין כך ובין כך [בין אם יצאה עמה דם ובין לא] הרי היא טמאה משום נדה!

ואמר רב יהודה אמר שמואל בביאור שיטת רבי יהודה: לא טמא רבי יהודה משום נידה עקב יציאת חתיכת הבשר לבדה אלא בחתיכה של ארבע מיני דמים, שמראה חתיכת הבשר הוא כמראה של אחד מארבע מראות דם טמא [השנויים במשנה לקמן י"ט א] שסבר רבי יהודה שלחתיכת הבשר שהפילה יש דין דם ולא דין בשר, והרי היא טמאה בטומאת נדה כדין הרואה דם נדה.

אבל אם היה המראה של החתיכה כמראה של שאר מיני דמים שאינם מטמאים בטומאת נדה — הרי הוא טהורה לגמרי, בין מטומאת נדות ובין מטומאת יולדת.

ואלו רבי יוחנן אומר: ביאור אחר בשיטת

אם אין רוב חתיכות טמאות שיכריע לטמא, לא יצא הדבר מידי ספק, ומדוע טהרו חכמים לגמרי. ותירצו שסוברים רבנן שישנו רוב להפך שרוב חתיכות אינן ממראה טמא.

הרשב"א [כא, א] הביא בשם רש"י שאין רוב לטהר, ומודים רבנן שישנו ספק איסור, וכל מחלוקתם עם רבי יהודה היא רק במה שטמא בודאי. ובתוס' רי"ד ביאר שלזה כוונת רש"י

פירוש דברי רבי יוחנן, ומתמצת הגמרא שרבי יוחנן חולק על רבי יהודה, ופוסק כרבנן שלא הלכו אחר רוב חתיכות מד' מיני דמים. ופירוש מימרת רבי יוחנן למסקנא הוא, שבג' מקומות הלכו חכמים אחר הרוב, ובמקום אחר שהוא חתיכה שאין ידוע מה היה צבעה אין כלל רוב.

171. הקשו התוספות [כא, א ד"ה "ורבנן"] שגם

אחר הרוב, אין כוונתו לדין ודאי אלא רק לדין ספק, לתלות ולא לשרוף עליה את התרומה⁽¹⁷²⁾.

מתניתין:

המנשה מיני דמים טמאים ישנם באשה,

א. האדום.

ב. והשחור⁽¹⁷³⁾.

ג. ובקרן כרכוב. שמראה הדם כעלי הכרכום

חזקה שמתנגדת לרוב, והיה אפשר לומר שמחמתה לא שורפים, מה שאין כן אשה המפלת חתיכה כתב הרשב"א [כא, א] שאין לה חזקה, ואין ראייה המתנגדת לרוב והוצרך רבי יוחנן ללמד שגם כאן לא שורפים. ויש לעיין שטעמו של הרשב"א שאין לאשה חזקה הוא משום "ודאי נגע", וכדין "שליא" שאין חזקת בית, ובתוספות [יח, א ד"ה "אחר", יח, ב, ד"ה "למעוטי"] מוכח שחולקים וסוברים שב"שליא" יש חזקה, ואם כן גם באשה המפלת חתיכה יש לה חזקה, וחזרה הקושיא לשיטת התוספות. וצריך לומר שיפרשו התוספות את מסקנת הגמרא כפרוש הרשב"א והריטב"א ששינתה הגמרא במסקנה את פירושו בדברי רבי יוחנן, וביארה שרק בא להכריע שהלכה כחכמים, ואם כן אין למימרא זו שייכות למימרת רבי יוחנן בתינוק שבצד העיסה.

173. בגמרא מבואר שרק דם שצבעו אדום, טמא, וה' הדמים השנויים במשנה הם כמה גוונים של אדום. ושחור שמנתה המשנה ביארה הגמרא שאף על פי שעכשו אינו אדום, היה אדום בתחילת יצירתו ונתקלקל מראהו אחר כך והפך לשחור, ומספיק מראה אדום בתחילה כדי לטמא. והרמב"ם [בפירושו המשניות] פירש שלא קלקול הדם גורם לשינוי המראה, אלא כתוצאה מריבוי האדמומיות מתקבל מראה שחור.

[כא, א ד"ה "לא אמרינן"] שכתב "לא איתחזק לן האי רובא", אלא הוא ספק. והוכיח הרשב"א כפירוש רש"י מסוגייתנו שפירשה שרבי יוחנן סובר כרבנן, ורבי יוחנן לא טיהר לגמרי אלא סבר שהדבר ספק. ומיהו כל הוכחת הרשב"א היא כשיטתו בביאור סוגיתנו כמבואר בהערה הקודמת, אבל לרש"י שחולק [בד"ה אלא למעוטי] ומפרש שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה אין ראייה.

שיטה שלישית בדעת רבנן כתבו הרשב"א והריטב"א, שמודים רבנן שיש רוב לטמא. אולם כיון שמצויות חתיכות טהורות מצטרף מיעוט חשוב לחזקה והספק שקול. ויש לעיין שלהלן [כא, א ד"ה "ורבנן"] כתב הרשב"א שאשה שהפילה חתיכה בטלה חזקתה, ולכאורה סותר בזה לפירושו בסוגיתנו שרבנן מסתמכים על חזקה זו. וראה מה שכתבנו לעיל [הערה 170] לתרץ שיטת הרמב"ן בדין "ודאי נגע" בשם הקהילות יעקב [כתובות, טו], ומתורצת בזה גם שיטת הרשב"א.

172. מתירוץ הגמרא מבואר ש"רוב חתיכות של ארבעה מיני דמים" לא היה מתמעט מדין הכללי שאמר רבי יוחנן שאין שורפין תרומה מכח הרוב, ולכן הוצרך רבי יוחנן למימרא נוספת ללמד שגם משום רוב חתיכות לא שורפים, וצריך לבאר מה היתה הסברה לחלק בין רוב חתיכות לשאר כל דיני רוב. וי"ל שבתינוק הנמצא בצד העיסה ישנה

שקורנים באדמימותם⁽¹⁷⁴⁾.

ד. **וכמימי אדמה**, כמראה המים הניתנים על מין אדמה אדומה [ובסוף המשנה יבואר סוג האדמה].

ה. **וכמראה יין אדום מזוג במים**, שצבעו בהיר מייין אדום שאינו מזוג.

בית שמאי אומרים: אף כמימי תלתן, שמראה הדם כמראה מים ששרו בהם תלתן, וכמימי [וכמוהל הזב] בשר צלי. ובית הלל מטהרים⁽¹⁷⁵⁾ בשני המראות הללו.

דם⁽¹⁷⁶⁾ הירוק —

עקביא בן מהלאל מטמא אותו, וחכמים מטהרין אותו לגמרי.

אמר רבי מאיר לחכמים: מדוע אתם

מטהרים את הדם הירוק לגמרי, עד שאפילו אינכם מחשיבים אותו כמשקה שנתניתו על גבי אוכלים מכשירה את האוכלים לקבלת טומאה?

והרי גם אם הדם הירוק אינו מטמא משום כתם⁽¹⁷⁷⁾ בטומאת נדה, מדוע אינו מטמא [מכשיר את האוכלים לקבל טומאה] משום משקה, שנתניתו על האוכל מכשירה את האוכל לקבל טומאה!?

רבי יוסי אומר: לא כך, כדברי עקביא בן מהלאל הסובר שדם ירוק יש לו דין דם טמא בודאי, וגם לא כדברי רבי מאיר שדם ירוק מכשיר הזרעים.

ולא כך, כדברי חכמים, שמטהרין אותו בודאי, אלא דם ירוק הוא ספק טמא⁽¹⁷⁸⁾.

174. כן פירש רש"י [בד"ה וכמימי אדמה], ולפירוש זה "קרן" הוא מלשון "קרן אור פניו". ובד"ה "וכקרן כרכום" כתב רש"י פירוש אחר שהכוונה לזווית גן שהכרכום גדל בו, ו"קרן" הוא מלשון קרן זווית.

הערוך לנר הקשה על הפירוש השני שבגמרא [כ, א] מבואר שבדקים בעלי הכרכום עצמם ולא במראה גינת כרכום, ותירץ שאין כוונת רש"י לזווית הגן אלא לצבע עלי כרכום שגודל בזווית גינת כרכום. אך סיים שמלשון רש"י אין משמע כתירוצו.

175. בפירוש רב האי גאון כתב שתלתן הוא מין ממיני הזרעונים ונמתק כששורים אותו במים.

176. **התוספות** [סוכה לא, ב ד"ה "הירוק"] כתבו שירוק בלשון המשנה משמש מלבד לצבע הירוק שבלשונו גם לצהוב וכחול, (שהם צבעי היסוד מהם נוצר הירוק). והוכיחו התוספות שגם

צהוב מכונה ירוק מדרשת רב ושמואל [נדרים לב, א] בפסוק "וירק את חניכיו" [בראשית יד, יד] "שהוריקן בזהב", וזהב צבעו צהוב. ראייה נוספת הביאו התוספות ממשנתנו שמנתה את ה"ירוק" ככלל דמים הטמאים, וירוק וכחול אין להם נטיה לאדמימות, ובהכרח שהכוונה לצהוב. וכן כתבו הרשב"א, הריטב"א, התוספות, והתוספות הרא"ש [יט, ב ד"ה "הירוק"], שירוק שבמשנתנו הכוונה לצהוב. וראה עוד בנידון זה בתוספות בחולין [מז, ב ד"ה "אלא"].

177. **במשנה אחרונה** הקשה מדוע נקט רבי מאיר בלשון "כתם", ולא כתב בפשטות "אם אינו מטמא משום נדה". ותירץ שכתם הוא דם יבש, ורצה רבי מאיר ללמד בתוך דבריו הדין שנתבאר להלן [נד, ב] שדם נדה חמור משאר טומאות ומטמא גם אחר שיבש.

178. **בגמרא** מבואר ששיטת רבי יוסי אינה שיטה חדשה במשנה אלא היא שיטת ת"ק שמנה

ומבארת המשנה כיצד הוא המראה של חמשת הדמים:

א. איזהו "אדום" — כדם המכה.

ב. איזהו "שחור" — כחרת, [מין צבע שחור⁽¹⁷⁹⁾ שמשמש לצביעת עורות]. ולא רק דם שמראהו בדיוק כחרת טמא אלא גם מראה שחור שהוא עמוק⁽¹⁸⁰⁾ [כהה] מכך [מכחרת] — טמא!

אבל מראה שחור שהוא מראה דיהה [בהיר] מכך — טהור!

ג. ואיזהו מראה כ"קרן כרכוב" — ככרור כמראה העלים "שבו", שאדמימותם צלולה ביותר.

ד. ואיזהו מראה "כמימי אדמה" — מביא אדמה מבקעת בית הכרם [שם מקום] ומיץ עליה מים.

ה. ואיזהו מראה "כמזוג" — מביא שני חלקים מים וחלק אחד יין מן היין השרוני, ומזוגם יחד.

גמרא:

ושואלת הגמרא: מנלן דאיכא דם טהור כאשה? דלמא כל דם דאתא מינה טמא הוא?

ומתרצת: אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא: "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם"⁽¹⁸¹⁾ — בין דם טהור לדם טמא!

ושואלת הגמרא: אלא מעתה, הפסוק "בין נגע לנגע", האם גם אותו הכי נמי נדרוש, ונחלק בין נגע טמא לנגע טהור?

וכי תימא הכי נמי, שנאמר חילוק זה, אין זה יתכן, כי — נגע טהור מי איכא?

רק ה' דמים טמאים ולא יותר, משום שרק ה' דמים טמאים בודאי והשאר רק ספק.

179. הרע"ב [ד"ה כחרת] הביא פירוש נוסף שחרת היא דיו שבתחתית הכלי. ובמשנה אחרונה הוכיח מהגמרא [כ, א] שגם לפירוש הראשון שחרת משמשת לצביעת עורות נוהגים לתת אותה בתוך הדיו. בתוספות [גיטין יט, א ד"ה "קנקנתום"] מצינו שהחרת עצמה היא ירוקה, ורק כשמכינים אותה לשימוש בדיו נהפכת לשחורה.

180. רש"י ביאר ש"עמוק" הוא כהה ו"דיהה" הוא בהיר. הרמב"ן הביא מהרשב"ם שפירש להפך שעמוק הוא בהיר ודיהה הוא כהה, והוכיח הרשב"ם כדבריו מהגמרא בשבועות [ו],

א [שבהרת עמוקה כמראה חמה עמוקה מהצל", הרי שעמוק הוא בהיר. הרמב"ן תירץ את שיטת רש"י ש"עמוק" פירושו חזק, ולכן בצבע לבן חזק יותר הוא בהיר יותר, אבל במשנתנו שמדכרת בצבע שחור, כל שחזקה שחרירותו כהה הוא יותר. התוספות הרא"ש [כ, א ד"ה "שחור"] הביאו פירוש שלישי בשם הר"ח שעמוק הוא בהיר, ודיהה הוא בהיר ממנו.

181. נחלקו הראשונים ביסוד ההיתר של הדמים הטהורים. החינוך [ריז] כתב "שחכמים ידעו בחכמתן שכל דם שאינו מאותן חמש מראות אינו בא ממקום טמא, כי מקום ידוע באשה שהדם הבא ממנו בלבד טמא, הוא הנקרא מקור

הסנהדרין, וכונת הפסוק היא לומר שנחלקו ביניהם בין דם לדם ולא קיבל הזקן הממרא דעת הסנהדרין. ואם נאמר שאין כלל דם טהור וכונת הפסוק היא לחלק בין דם זיבה לדם נידה, אם כן במה נחלקו ביניהם הזקן ממרא והסנהדרין?

בשלמא התם, בנגעים, אפשר להסביר את הכתוב, "בין נגע לנגע" שכולם לטומאה וכונת הפסוק היא לחלק בין נגעי אדם לנגעי בתים ולנגעי בגדים, כי בשלשת סוגי הנגעים מצינו מחלוקת תנאים, ולפיכך, יתכן שגם המחלוקת בין הזקן ממרא לסנהדרין היתה במחלוקת הזאת, שהסנהדרין הכריעו הלכה למעשה כתנא אחד ובא הזקן ממרא וחלק על הכרעתם והורה לנהוג כתנא החולק.

ומפרטת הגמרא: א. **איכא לאיפלוגי בנגעי אדם, ובפלוגתא דרבי יהושע ורבנן, דתנן: אם בהרת קודמת לשער לבן, שהשער השחור שבבהרת הפך ללבן אחרי שהיתה כבר הבהרת — טמא, ואם שער לבן קודם**

וכי תימא דאיכא נגע טהור, כאמור בפסוק: "כולו הפך לבן — טהור הוא". והרי ההוא, כשהוא פורח בכל בשרו, 'בוחק' מיקרי ולא נגע?!

וממשיכה הגמרא בשאלתה: **אלא, כיון שאי אפשר לחלק בין נגע טהור לנגע טמא, משמעות הפסוק "בין נגע לנגע" היא רק לחלק בין נגעי אדם לנגעי בתים ולנגעי בגדים בפרטי דיניהם, אבל — וכולן טמאין, שאין כונת הפסוק לומר שיש מהם טמאים ויש מהם טהורים.**

ואם כן, **הכא נמי** כונת הפסוק "בין דם לדם" אינה לחלק בין דם טהור לדם טמא, אלא **בין דם נדה לדם זיבה, וכולן טמאין?!**

ומתרתת הגמרא: **האי מאי? איך יתכן לומר שכונת הכתוב "בין דם לדם", אינה לחלק בין דם טהור לדם טמא? והרי פרשה זאת של "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם" איירי במחלוקת של זקן ממרא עם**

"איכרא" שהביא מהנודע ביהודה שדם ירוק מטמא במגע משום שגם הוא מגיע מהמקור. אולם מהרמב"ם מוכח שחולק וסובר שגם הדמים הטהורים מקורם מהחדר, שכתב [איסור"ב ה, ו] "לא כל משקה היוצא מהחדר מטמא וכו' לפיכך אם שתת מהרחם לובן או משקה ירוק אף על פי שסמיכותו כדם הואיל ואין מראוי מראה דם ה"ז טהור". מפורש בדבריו שגם ירוק ולבן באים מהרחם. ואף על פי כן טהורים. וכשיטת הרמב"ם הוכיח הסדרי טהרה [קצ, ד] מהתרומת הדשן [רמ"ו]. המנחת חינוך [רו, ד] הוכיח כרמב"ם מלשון סוגיתנו שמשמע שרק משום גזיה"כ ישנם דמים טהורים ולא שמקורם אחר.

ובלשון חכמים קרוי חדר". מבואר בדבריו שהדמים הטהורים נוצרים במקום אחר מאשר הטהורים וזוהי סיבת טהרתם. וכשיטה זו סוברים גם התוס' רי"ד [כב, א ד"ה מקור], והריטב"א [כ, ב ד"ה בין טומאה]. והוכיח התוס' רי"ד כשיטתו שהרי אם נאמר שכל הדמים מקורם ברחם, היה עליהם לטמא לפחות בטומאת מגע, משום שמקור מקומו טמא. [כדלעיל טז, א]. ובסדרי טהרה [קפת, ד] תירץ שגם הרמב"ם מודה שרוב דמים טהורים באים מהעליה, אולם ישנם מיעוט שבאים מהחדר וגם הם אינם מטמאים מגזירת הכתוב ד"רמיה". וראה באבני מילואים [שו"ת, כג סד"ה

לבהרת — טהור. ואם היה ספק אם קדמה לבהרת לשער הלבן או להיפך⁽¹⁸²⁾, טמא.

ורבי יהושע אומר: כחה [הרי הוא כנגע שכה מראיתו]⁽¹⁸³⁾, ואמר רבה כחה וטהור!

ב. וכמו כן ישנה מחלוקת בנגעי בתיב, כי הא פלוגתא דרבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן:

דתנן: רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין הבית טמא בנגעי בתיב עד

שיראה הנגע בשיעור של כשני גריסין, על שני אבנים, כשני כותלים, בקרן זווית. ארכו של הנגע — כשני גריסין באורך, ורחבו — כגריס! וחלקו שם רבי ישמעאל ורבי עקיבא⁽¹⁸⁴⁾ עליו.

ובמאמר מוסגר מסבירה הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון?

כתוב "קיר" וכתוב "קירות" — איזהו קיר שהוא כשני קירות? הוי אומר — זה קרן זווית.

[י"ד קטו, א] שחזקה רק מלמדת על דרך השלילה שלא היה שינוי, ואינה מורה לחיוב, ולכן אי אפשר להסתמך על החזקה ולטמא, שהרי כדי לטמא לא מספיק שלא הגיע השער קודם הנגע אלא צריך שיבוא השער אחרי הנגע, והחזקה רק אומרת מה שלא היה ואינה מלמדת שהגיע מאוחר.

184. מבואר מדברי ר"א ברבי שמעון שישנם ג' תנאים לטמא הבית א. שיהא גודל הנגע ב' גריסים. ב. שיהיה הנגע על ב' אבנים ג. שיהיה בב' קירות. ובמשנה בנגעים [יב, ג] מצינו שרבי עקיבא חולק על התנאי השלישי וסובר שדי בב' התנאים הראשונים. ובפשטות זוהי כל מחלוקתם ומודים זה לזה בדין ב' גריסים וב' אבנים.

החזו"א [טהרות ט, ג] כתב שלרבי עקיבא אין צורך שיהא הנגע בשווה על שני האבנים, אלא גם אם באבן אחת חצי גריס וכשניה גריס וחצי טמא, ויש לעיין ממה שכתב רש"י [ד"ה "כשני גריסים", וד"ה "אורכו כשני"] שצריך שיהא גריס בכל אבן. ואף על פי שרש"י דיבר בשיטת ר"א בר"ש מדוע לומר שנחלקו בענין זה.

וצריך לומר, שאף על פי שדין "ב' אבנים" אינו מצריך חלוקה שווה, דין "ב' קירות" שסובר

182. הקשו התוספות [ד"ה "רבי יהושע"] מדוע טימאו חכמים מספק ולא נסתמכו על חזקת טהרת האדם. ותירצו שברוב הנגעים קודם הנגע לשער הלבן, ויש רוב שסותר לחזקה. המהרש"א תמה על קושית התוספות שהרי ספק טומאה ברה"י טמא גם כשיש חזקה לטהר, ולכן לא מסתמכים בספק קדם שער על החזקה. ותירץ על פי התוספות לעיל [ב, א ד"ה "מעת לעת"] שבטומאת ראייה אין דין ספק טומאה ברה"י. ובחידושי הלכות הקשה מהתוספות בחולין [י, ב ד"ה "ודילמא"] שכתבו שנגע הוא טומאת מגע ולא טומאת ראייה. וראה בחכמת בצלאל שהאריך בביאור דברי החידושי הלכות.

183. בגמרא בכתובות [עה, ב] מבואר שרבי יהושע שטיהר הסתמך על חזקת הגוף שלא היה בו נגע לפשוט שהשער קדם. ובנאות יעקב [כ, ה] הביא שהקשה הגר"ח שישנה גם חזקה לטמא שהרי גם שער לבן לא היה בגוף, ותוכיח חזקה זו שהנגע קדם. ותירץ הגר"ח שאין חזקה בדבר שלא שייך בו עצמו הדין, ולכן בשער שאין הוא עצמו טמא, אלא הוא רק סימן שהנגע טמא לא שייכת חזקה.

עוד אפשר לתרץ את קושית הגר"ח על פי מה שכתב האבני נזר [י"ד, שמא] והחזו"א

את המים אדומים כדם", למימרא, דדם — אדום הוא! (186) והדמים המנויים במשנה שכולם אדומים הם.

והוינן בה: ואימא "אדום" ותו לא, שרק הדם ה"אדום שבאדומים", כדם המכה, מטמא, ולא יתר הדמים שגם אם הם אדומים, אין הם חזקים באדומותם כמוהו?

ומשינין: אמר רבי אבהו: אמר קרא בדם לידה "וטהרה ממקור דמיה" וכן נאמר "והיא גלתה את מקור דמיה" — הרי כאן ארבעה דמים האמורים בתוכה.

ופרכינן: והא אנן "חמשה דמים טמאים" תנן?!

ומשינין: אמר רבי חנינא: דם שחור — דם אדום הוא, אלא שלקה (187), התקלקל ונהיה לשחור.

תניא נמי הכי שדם שחור הוא דם אדום — שלקה —

ג. ומצינו מחלוקת בננעי בנדים, בפלוגתא דרבי יונתן בן אבטולמוס ורבנן:

דתניא: רבי יונתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחת בנדים שהיא טהורה? כשפרחה הצרעת והתפשטה לכל הבגד.

משום שנלמדת בגזרה שוה: נאמר קרחת ונבחת בבגדים, ונאמר קרחת ונבחת באדם, מה לחלו, באדם, פרח הנגע בכלולו טהור, אף כאן נמי, בבגדים, פרח בכלולו טהור!

אלא, הכא, בדם אשה, אי דם טהור ליכא — במאי פליגי הסנהדרין והזקן ממרא? אלא (185), בהכרח שיש דם טהור באשה, ונחלקו במחלוקת התנאים במשנתנו איזהו דם טהור ואיזהו דם טמא. והפסוק "בין דם לדם" משמעו בין דם טמא לדם טהור!

ומבאר הגמרא ענין נוסף במשנה: וממאי דהני דמים טהורין, והני טמאין?

אמר רבי אבהו: דאמר קרא: "ויראו מואב

שכזה היתה המחלוקת עם הזקן ממרא. והערוך לנר הקשה, שנעמוד שנחלקו במחלוקת רב ולוי [לה, ב] בדין יולדת ששופעת דם ברציפות מיום השמונים ליום שמונים ואחת.

186. הקשה הערוך לנר שגם המראות הטהורים נקראים דם, וכלשון הגמרא "בין דם טמא לדם טהור", ואם כן גם אם מוכח מהפסוק שדם הוא אדום, מנין לנו שהכוונה לדם טמא ולא לדם טהור. ותירץ שמהפסוק "אדומים כדם" משמע שסתם דם בלא לפרש יותר הוא אדום, ולכן גם בנדה שנאמר דם סתם הכוונה לאדום. וראה עוד בחזו"א "יו"ד קז, ד].

187. בגמרא להלן [נט, א] מצינו שאשה שמצאה

ר"א בר"ש מחייב שיהא בכל קיר שיעור גריס. וראה בספר מראות טהורות [ג, ב] שנתן טעם לדבר שדין ב' קירות אינו דין בנגע עצמו, אלא נצרך רק לדין חליצת האבנים אחר שנטמא הבית, ונגע שאין בו דין חליצה אינו מטמא. מה שאין כן ב' גריסים הוא שיעור בטומאה עצמה, ופחות מגריס אין נחשב בכל קיר בפנ"ע שיש בו נגע.

185. בחידודי הלכות הקשה, שגם אם כל הדמים טמאים עדיין אפשר לומר שנחלקו החכמים והזקן ממרא האם צורת היציאה מהגוף מטהרת, שבגמרא להלן [כא, ב] נחלקו תנאים באשה שהניחה שפופרת בתוך גופה ויצא הדם החוצה בלא שנגע בבשרה האם טמאה, ונעמיד

דתיניא: דם שחור — הוא השחור כחרת.

[ולאחר שלוקה].

היה צבע השחור עמוק מכך — טמא!

משל לדם מכה שרק לכשנעקר הוא משחיר.

דיחה, אפילו נשאר בשחרותו ככחול — טהור!

שינוי במשנה: בית שמאי אומרים אף דם שמראהו כמימי תלתן:

ודם שחור זה — לא מתחילתו הוא משחיר, אלא רק כשנעקר⁽¹⁸⁸⁾ מהגוף הוא משחיר

והוינן בה: וכי לית להו לבית שמאי את הדרשה "דמיה — דמיה" הרי כאן ארבעה?

כתם, אם נתעסקה קודם בדבר שצבעו אדום תולה שנשפך עליה מהדבר שנתעסקה ואין הכתם מגופה. ודין זה הוא דווקא אם נתעסקה בצבע אדום ונמצא עליה כתם אדום, אבל אם הכתם שנמצא צבעו שחור אינה תולה.

והקשה בדעת תורה [קצ, כג] מדוע לא נאמר שגם הכתם השחור מקורו מהצבע שנשפך עליה אלא שנתקלקל והפך לשחור. ותירץ שכיון שהדבר שבו נתעסקה נשאר באדמומיתו מוכח שלא נתקלקל הצבע, שאם היה מתקלקל היה מתקלקל כולו ולא רק המעט שנפל עליה. ולדבריו אם אבד הצבע שבו נתעסקה ואין ידוע אם לא החליף גם הוא צבעו, טהורה.

ובשיעורי שבט הלוי [קצ, ב] תירץ שרק בתוך הגוף משנה הדם צבעו ע"י מכה, אבל אחרי שכבר יצא נשאר מראהו בלא שינוי. ונראה שפירש בסוגיתנו "אדום הוא אלא שלקה", שחוששים שקיבל מכה והיא גורמת לשינוי. וכן בהמשך הסוגיא "משל לדם מכה", שכשם שדם מכה גורמת לו המכה שישתנה צבעו אחר כך, הוא הדין דם נדה אם יוכה ישתנה. ויש לעיין שרש"י [ד"ה לכשנעקר] כתב שרק אחרי שיוצא מהגוף משחיר.

188. במנחת שלמה [חלק ב עג, כו] דן אם ימציאו תחבולה שתשנה מראה דם נדה שבאשה ויהפך צבעו לירוק כבר בתוך הרחם, האם יטמא דם ירוק זה את האשה משום שאדום הוא אלא שלקה ע"י התחבולה ונהפך לירוק, ויהיה דינו

כשחור שכיון שבתחילתו אדום הוא מטמא. והכריע שם לטהר, וראיתו שיל"ע בברייתא שכתבה "ושחור זה לא מתחילתו הוא משחיר", מדוע הוצרכה הברייתא ללמדנו מתי השחיר הדם, וצריך לומר שאם היה משחיר קודם שיצא מהמקור היה טהור, ורק מכיון שכשיצא מהמקור היה אדום וכבר טימא את האשה, אין נפק"מ בשינוי צבעו מחוץ לגוף. והוא הדין כל שינוי בצבע שיתרחש בתוך הרחם, ישנה את דין הדם.

(ולפי זה ביאר שגם צבע צהוב שטיהרו הפוסקים הוא במקורו אדום, אלא שנתערב במיני ליחות ונהפך לצהוב בתוך המקור, ויישב בזה שיטת החכמת אדם שבהפסק טהרה גם צהוב מעכב, שכיון שבדיקת הפסק טהרה היא לברר שנסתם המקור, די בצהוב כדי להוכיח שעדיין יוצא דם מהרחם. וראה באבני נזר [יו"ד רכו, ג] שכתב ג"כ שדם שנתערב בתוך הרחם טהור).

ונראה לתלות נידון זה במחלוקת שהבאנו לעיל [הערה 185] בין הרמב"ם [איס"ב ה, ו] לחינוך [רוז והתוס' רי"ד כב, א] מהו טעם טהרת דם ירוק, שלחינוך והתוס' רי"ד שצבע ירוק בעצמותו טמא, וטהרתו היא רק משום שאין דם ברחם בצבע ירוק, ומוכיח הצבע שמקור הדם ממקום אחר, אם כן פשיטא שדם ברחם שבתחבולה יהפך לירוק טמא. ורק לרמב"ם הסובר שדם ירוק שברחם טהור, יש מקום לספקו של המנחת שלמה.

ומשנינו: **איבעית אימא: (189) לית להו.**

ואיבעית אימא: אית להו. אלא, **מי לא אמר רבי הנינא: דם שחור אדום הוא אלא שלקה! הכי נמי דם שהוא כמראה מימי תלתן — אדום הוא, אלא (190) שמלקא הוא דלקי.**

שנינו במשנה: **ובית הלל מטהרין.**

שואלת הגמרא: **היינו תנא קמא, שאמר שחמשה דמים בלבד טמאים?**

ומתרת: **איכא בינייהו — לתלות את התרומה.** שתנא קמא שכתב שרק חמשה דמים טמאים בודאי אין כוונתו שהשאר

טהורים, אלא שהשאר טומאתם ספק. נמצא שלפי תנא קמא — שני המראות של בית שמאי טמאים מספק. ולפי בית הלל — טהורין בודאי.

שנינו במשנה: **דם הירוק (191) — עקביא בן יט-ב מזהללאל מטמא.**

ושואלת הגמרא: **וכי לית ליה לעקביא דרשת "דמיה — דמיה" הרי כאן ארבעה!?**

ומתרת: **איבעית אימא: אכן לית ליה!**

ואיבעית אימא: אית ליה. אלא, **מי לא אמר רבי הנינא "שחור — אדום הוא, אלא שלקה", הכא נמי דם הירוק (192) — אדום**

שביציאתו מהגוף היה לבן, ואחר כך כשיבש נהפך לאדום כתב הב"ח [קפח] שטמא. וגם הש"ך [שם, ג] והט"ז [שם, א] שחולקים על הב"ח הוא רק שאין צריך לחוש בכל מראה לח שיהפך מראהו לאדום אבל אם נשתנה מעצמו מודים כולם שטמא. וראה עוד בסדרי טהרה [שם, ב] ובאבני נזר [יו"ד, רכז].

191. הסדרי טהרה [יו"ד קצ, ד] הוכיח משיטת עקביא בן מהללאל שטימא דם ירוק, שגם דם זה בא מהמקור, וממנו נשמע גם לרבנן, שאין מסתבר שנחלקו מהיכן הדם.

192. הרמב"ם [בפירוש המשניות] כתב שאדום כקן כרכום כשלוקה נהפך לירוק.

התוספות בסוגיתנו [ד"ה "הירוק"] ובסוכה [לא, ב ד"ה "הירוק"] הוכיחו שירוק בלשון המשנה הכוונה לצהוב, מכך שעקביא בן מהללאל טימא דם ירוק, ואם הכוונה לירוק כעשבי השדה, אין לו דמיון לאדום ואי אפשר שיהא טמא, ובהכרח שהירוק שטימא עקביא בן מהללאל, הכוונה לצהוב.

189. הקשה התוספות הרא"ש [ד"ה "אבע"א] שלב"ש שלא סוברים את הדרשה של "דמיה" חוזרת קושית הגמרא לעיל "ואימא אדום ותו לא". ותיירץ שאין כוונת הגמרא שלא דורשים ב"ש את הריבוי מ"דמיה", אלא סוברים ב"ש שמלבד פסוק זה ישנם פסוקים נוספים ו"לית להו" שזהו הפסוק היחיד. וכתירוץ זה משמע מהתוספות [עמוד ב', ד"ה "מת"].

הערוך לנר תירץ שכיון שב"ש אינם סוברים הדרשה של "דמיה" בהכרח שלמדו מהלכה למשה מסיני מהם הדמים הטמאים, ואם כן אפשר שלמדו לטמא ה' דמים. ויש לעיין בתירוץ זה שאם קיבלו ב"ש בהלכה למשה מסיני שישנם ה' דמים טמאים כיצד חולקים עליהם ב"ה, והרי כתב הרמב"ם [ממרים א, ג] שדבר שהוא קבלה ממש רבינו לא תהיה בו לעולם מחלוקת.

190. מבואר בסוגיתנו שאין הולכים אחר מראה הדם בשעת מציאתו אלא אם היה אדום ביציאתו מהגוף טמאה גם אם נשתנה אחר כך. אולם כל זה הוא לחומרא, אבל מראה